

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ*

² *Εξουσία και αυθεντία***

² *Εξουσία* (Macht) είναι ή δυνατότητα (Chance) πού έχει κάποιος, ανεξάρτητα από τὸ ποῦ στηρίζεται ή δυνατότητα αὐτή, νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή του στὰ πλαίσια μιᾶς κοινωνικῆς σχέσης ἀκόμη καὶ παρὰ τὴν ὑπαρξὴ ἀντιστάσεων.

Αὐθεντία (Herrschaft)¹ εἶναι ή δυνατότητα πού έχει μιὰ διαταγή μὲ καθορισμένο περιεχόμενο νὰ γίνεῖ σεβαστὴ ἀπὸ μιὰ καθορισμένη ὁμάδα ἀτόμων. *Πειθαρχία* εἶναι ή δυνατότητα πού έχει μιὰ διαταγή νὰ γίνεῖ σεβαστὴ λόγω ἐθισμού ἀπὸ μιὰ καθορισμένη ὁμάδα ἀτόμων μὲ ἓνα τρόπο ἄμεσο, αὐτόματο καὶ στερεότυπο.

1. Ἡ ἔννοια «ἐξουσία» εἶναι ἄμορφη ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἄποψη. Ὅλες οἱ ἀνθρώπινες ιδιότητες, καὶ ὅλες οἱ περιστάσεις πού μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ, μποροῦν νὰ παρέχουν σὲ κάποιον τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή του σὲ μιὰ δεδομένη κατάσταση. Ἡ κοινωνιολογικὴ ἔννοια τῆς «αὐθεντίας» ὀφείλει ἐπομένως νὰ εἶναι ἀκριβέστερη καὶ μπορεῖ μόνο νὰ δηλώνει τὴ δυνατότητα πού έχει μιὰ διαταγή νὰ εἰσακουστεῖ.

2. Ἡ ἔννοια τῆς «πειθαρχίας» ἐμπεριέχει τὸν «ἐθισμό» πού χαρακτηρίζει τὴ μὴ κριτικὴ καὶ χωρὶς ἀντιστάσεις ὑπακοὴ τῶν μαζῶν.

Ἡ ὑπαρξὴ αὐθεντίας ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴν πραγματικὴ παρουσία ἑνὸς ἀτόμου πού νὰ διατάζει ἀποτελεσματικὰ ἄλλα ἄτομα καὶ δὲν προϋποθέτει ἀναγκαστικὰ οὔτε τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς διοικητικοῦ ἐπιτελείου (Verwaltungsstab), ἀλλὰ οὔτε καὶ ἑνὸς συνδέσμου (Verband)². ὥστόσο — στὶς συνήθειες τουλάχιστον περιπτώσεις — προϋποθέτει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο. Ἐνας σύνδεσμος, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ὑπόκεινται δυνάμει τῆς ιδιότητάς τους ὡς μέλη σὲ σχέσεις αὐθεντίας σύμφωνες μὲ τὴν ἰσχύουσα τάξη (Ordnung), ὀνομάζεται *σύνδεσμος ὀργανωμένος στὴ βάση τῆς αὐθεντίας* (Herrschaftsverband).

1. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας εἶναι αὐθέντης χωρὶς διοικητικὸ ἐπιτελεῖο. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βεδουίνων, πού εἰσπράττει εἰσφορὲς ἀπὸ τὰ караβάνια, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς ἀποστολὰς ἐμπορευμάτων πού περνοῦν ἀπὸ τὸ ὄχυ-

*Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ M. Weber: *Wirtschaft und Gesellschaft* (Grundriss der verstehenden Soziologie), τέταρτη ἔκδοση ἐπιμελημένη ἀπὸ τὸν Johannes Winkelmann, ἔκδοτης J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1956. Τὰ ἀποσπάσματα τοῦτα δημοσιεύονται μὲ τὴν ἄδεια τοῦ ἔκδοτη.

**Ἀπὸ τὸ πρῶτο μέρος, κεφ. 1, παράγραφος 16, σ. 28 - 29.

ρό του, διαυθεντεύει ένα πλήθος διαφορετικῶν κάθε φορά καὶ ἀπροσδιόριστων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα μολονότι δὲν συγκροτοῦν ἓνα σύνδεσμο (Verband) βρίσκονται ὡστόσο σὲ μιὰ συγκεκριμένη κατάσταση· γιὰ νὰ ἐπιτελέσει ὅμως αὐτὴ τὴ λειτουργία χρειάζεται μιὰν ἀκολουθία (Gefolgschaft) ποὺ νὰ ἀναλαμβάνει στὴν ἀνάγκη τὸ ρόλο ἐκτελεστικοῦ ἐπιτελείου γιὰ τὴν ἄσκηση καταναγκασμοῦ. (Θεωρητικὰ βέβαια αὐτὴ ἡ μορφή αὐθεντίας θὰ μπορούσε νὰ ἀσκεῖται καὶ ἀπὸ ἓνα μόνο ἄτομο χωρὶς τὴ συνδρομὴ κάποιου ἐκτελεστικοῦ ἐπιτελείου.)

2. Ἐφόσον ἓνας σύνδεσμος διαθέτει ἓνα διοικητικὸ ἐπιτελεῖο, εἶναι πάντοτε, σὲ κάποιο βαθμὸ, σύνδεσμος ὀργανωμένος στὴ βάση τῆς αὐθεντίας. Ἡ ἔννοια ὅμως εἶναι σχετικὴ. Κάθε σύνδεσμος ὀργανωμένος στὴ βάση τῆς αὐθεντίας εἶναι συνήθως καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση. Ὁ ἰδιαίτερος χαρακτήρας τοῦ συνδέσμου καθορίζεται ἀπὸ τὸν τρόπο διοίκησης, τὸ χαρακτῆρα τοῦ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, τὰ ἀντικείμενα τῆς διοίκησης, καὶ τὴν περιοχὴ στὴν ὁποία ἐκτείνεται ἡ ἄσκηση τῆς αὐθεντίας. Εἰδικότερα οἱ δύο πρῶτοι παράγοντες ἐξαρτῶνται σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο θεμελιώνεται ἡ νομιμότητα τῆς αὐθεντίας.³

*Ἡ θεμελίωση τῆς νομιμότητας ****

Ἡ «αὐθεντία» δηλώνει, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ⁴, τὴ δυνατότητα ποὺ ἔχουν συγκεκριμένες (ἢ ὅλες οἱ) διαταγὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ μιὰν ὀρισμένη πηγὴ νὰ γίνουν σεβαστὲς ἀπὸ μιὰ καθορισμένη ὁμάδα ἀνθρώπων. Ἐπομένως ἡ ἔννοια αὐτὴ δὲν περικλείνει κάθε δυνατότητα ἄσκησης «ἐξουσίας» ἢ «ἐπιρροῆς» πάνω σὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ αὐθεντία («Autorität») μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια μπορεῖ νὰ στηρίζεται στὰ πιὸ διαφορετικὰ κίνητρα ὑπακοῆς, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἀπλή συνήθεια καὶ φτάνοντας ὡς τὸν καθαρὰ ὀρθολογικὸ ὑπολογισμὸ τοῦ κέρδους. Κάθε γνήσια σχέση αὐθεντίας ἀπαιτεῖ ἓνα ἐλάχιστο ποσοστὸ ἐθελούσιας ὑπακοῆς, μὲ ἄλλα λόγια κάποιο (ἐξωτερικὸ ἢ βαθύτερο) *συμφέρον* στὴν ὑπακοή.

Δὲν εἶναι κανόνας γιὰ κάθε μορφή αὐθεντίας ἢ χρησιμοποίησι οἰκονομικῶν μέσων· πολὺ περισσότερο· δὲν εἶναι πάντοτε οἰκονομικοὶ οἱ σκοποὶ κάθε αὐθεντίας. Κάθε αὐθεντία ὅμως ποὺ ἀσκεῖται πάνω σὲ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀνθρώπων χρειάζεται συνήθως (ὄχι πάντοτε) ἓνα ἐπιτελεῖο ἀτόμων⁵· εἶναι δηλαδὴ ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει μιὰ μεγάλη σχετικὰ δυνατότητα ἢ δράσι μιᾶς καθορισμένης ἀξιόπιστης ὁμάδας ἀτόμων νὰ προσανατολίζεται κατὰ βάση στὴν ἐκτέλεσι τοῦ γενικοῦ προγράμματος καὶ τῶν συγκεκριμένων προσταγμάτων τῆς ἐξουσίας. Τὰ μέλη αὐτοῦ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἐπιτελείου μπορεῖ νὰ ὑποχρεῶνται σὲ ὑπακοή πρὸς τὸν αὐθέντη (ἢ τοὺς αὐθέν-

^{***} Ἀπὸ τὸ πρῶτο μέρος, κεφ. 3 (Οἱ τύποι τῆς Αὐθεντίας), παράγραφοι 1 καὶ 2, σ. 122 - 124.

τες) τους καθαρά από συνήθεια ή για συναισθηματικούς λόγους ή για λόγους ύλικού συμφέροντος ή, πάλι, με ιδεώδη (wertrational⁶) κίνητρα. Το είδος αυτών των κινήτρων καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον τύπο της αυθεντίας. Τα καθαρά υλικά και ὀρθολογικά ως προς τὸ σκοπὸ (zweckrational⁷) κίνητρα πὸ συνδέουν τὸν αὐθέντη καὶ τὸ ἐκτελεστικό του ἐπιτελεῖο ἀπολήγουν σ' αὐτήν, ὅπως καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις, σὲ μιὰ σχετικὰ ἀσταθὴ κατάσταση. Συνήθως σ' αὐτὰ τὰ κίνητρα προστίθενται ἄλλοι — συναισθηματικοὶ ἢ ὀρθολογικοὶ ὡς πρὸς τὴν ἀξία (wertrational) — παράγοντες. Σὲ ὀρισμένες ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις συμβαίνει νὰ ἔχουν ἀποφασιστικὴ σημασία μόνο οἱ δύο τελευταῖοι παράγοντες. Στὴν καθημερινὴ ζωὴ ὅμως ἡ συνήθεια καὶ ἀκόμη τὸ ὑλικό, τὸ ὀρθολογικὸ ὡς πρὸς τὸ σκοπὸ, συμφέρον εἶναι ἐκεῖνα πὸ κυριαρχοῦν σ' αὐτήν ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη σχέση. Ὡστόσο, ἡ συνήθεια ἢ τὸ προσωπικὸ συμφέρον, τὰ καθαρά συναισθηματικὰ ἢ ὀρθολογικὰ ὡς πρὸς τὴν ἀξία κίνητρα δὲν συνιστοῦν μιὰν ἀρκετὰ ἀσφαλὴ βάση, ἀσφαλὴ γιὰ μιὰν αὐθεντία. Σ' αὐτὰ προστίθεται συνήθως ἓνα ἐπιπλέον στοιχεῖο: ἡ πίστις στὴ νομιμότητα.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐμπειρία, καμία αὐθεντία δὲν ἀρκεῖται ἐκούσια στὰ υλικά μόνο ἢ στὰ συναισθηματικὰ ἢ στὰ ὀρθολογικὰ ὡς πρὸς τὴν ἀξία κίνητρα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴ διατήρησή της. Κάθε αὐθεντία προσπαθεῖ ἀντίθετα νὰ ἐδραιώσῃ καὶ νὰ καλλιεργήσῃ τὴν πίστις στὴ «νομιμότητά» της. Ἀνάλογα ὅμως μὲ τὸ εἶδος τῆς νομιμότητας πὸ ἀξιῶνει, ὁ τύπος τῆς ὑπακοῆς, ὁ τύπος τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἐπιτελείου πὸ ἐξασφαλίζει αὐτὴν τὴν ὑπακοή καὶ ὁ τρόπος ἀσκησης τῆς αὐθεντίας παρουσιάζουν βασικὲς διαφορὲς· μαζί μ' αὐτὰ ἀλλάζει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Γι' αὐτὸ εἶναι σκόπιμο νὰ διακρίνει κανεὶς τοὺς τύπους τῆς αὐθεντίας σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιαιτέρη ἀξίωση νομιμότητας πὸ ἐγείρει καθένας ἀπ' αὐτούς. Μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, εἶναι καλύτερο νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ σύγχρονα καὶ συνεπῶς ἀπὸ τὰ πιὸ οἰκεῖα παραδείγματα.

1. Ἡ ἐπιλογή αὐτοῦ καὶ ὄχι κάποιου ἄλλου κριτηρίου γιὰ τὴ διάκριση τῶν τύπων αὐθεντίας μπορεῖ νὰ αἰτιολογηθεῖ μονάχα ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὀρισμένα ἄλλα τυπικὰ διακριτικὰ γνωρίσματα παραβλέπονται προσωρινά, καὶ μόνο σὲ μιὰ μεταγενέστερη φάση μποροῦν νὰ εἰσαχθοῦν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελεῖ σημαντικό ἐμπόδιο. Ἡ «νομιμότητα» μιᾶς αὐθεντίας πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει μόνο κάποια «ιδεώδη» σημασία — ἀρκεῖ καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι σχετίζεται μὲ πολὺ συγκεκριμένο τρόπο μὲ τὴ νομιμότητα τῆς ιδιοκτησίας.

2. Κάθε ἀξίωση πὸ καλύπτεται ἀπὸ μιὰ σύμβαση ἢ ἓνα νόμο δὲν ὑποδηλώνει κατανάγκη μιὰ σχέση αὐθεντίας. Διαφορετικὰ ὁ ἐργάτης πὸ ἀξιῶνει τὴν ἀπόδοση τοῦ μισθοῦ του θὰ ἦταν «αὐθέντης» τοῦ ἐργοδότη του, ἀφοῦ στὴν ἀνάγκη τὸ αἴτημά του μπορεῖ νὰ ἰκανοποιηθεῖ μὲ ἐντολὴ τοῦ δικαστηρίου. Στὴν πραγματικότητα ὁ ἐργάτης βρίσκεται τυπικὰ σὲ μιὰ σχέση σύμβασης μὲ τὸν ἐργοδότη του, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἔχει τὸ «δικαίωμα»

νά πάρει τὴν πληρωμὴ του. Ἐπὶ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ἔννοια μιᾶς σχέσης αὐθεντίας ἀσφαλῶς δὲν ἀποκλείει τὴν πιθανότητα νὰ ἔχει προκύψει μέσα ἀπὸ μιὰ τυπικὰ ἐλεύθερη σύμβαση: σ' αὐτὴν τὴν κατηγορία ἀνήκει λ.χ. ἡ αὐθεντία τοῦ ἐργοδότη πάνω στὸν ἐργάτη, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς κανόνες καὶ τὶς ὁδηγίες ποὺ καθορίζουν τὴν ἐργασία, ἡ αὐθεντία τοῦ φεουδάρχη πάνω στὸν ὑποτελή του ποὺ δέχτηκε ἐλεύθερα τὴ σχέση ὑποτελείας. Τὸ ὅτι ἡ συμμόρφωση στὴ στρατιωτικὴ πειθαρχία εἶναι τυπικὰ «ἀκούσια», ἐνῶ ἡ συμμόρφωση στὴν πειθαρχία τοῦ ἐργοστασίου τυπικὰ «ἐκούσια», δὲν ἐπιρεάζει τὸ γεγονός ὅτι ἡ δεύτερη εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ μορφή ὑποταγῆς στὴν αὐθεντία. Τὸ ἴδιο, ἡ ἀνάληψη μιᾶς θέσης ἀνώτερου κρατικοῦ ὑπαλλήλου γίνεται μὲ σύμβαση καὶ εἶναι ἀνακλητὴ, ἀκόμη καὶ ἡ ιδιότητα τοῦ «ὑπηκόου» συμβαίνει καμιά φορὰ νὰ ἐπιλέγεται καὶ (σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις) νὰ ἀποβάλλεται ἐλεύθερα. Μόνο στὴν περίπτωση τοῦ σκλάβου ἡ ὑποταγὴ στὴν αὐθεντία εἶναι ἐντελῶς ἀκούσια. Ἀντίθετα, ὅμως, μιὰ οἰκονομικὴ «ἐξουσία» ποὺ βασίζεται σὲ κάποια μονοπωλιακὴ θέση, δηλαδή, στὴν περίπτωση αὐτῆ, ἡ δυνατότητα «ὑπαγόρευσης» τῶν ὄρων τῆς συναλλαγῆς στὸ ἀντισυμβαλλόμενο μέρος, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ ἀπὸ μόνη τῆς «αὐθεντία» περισσότερο ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη μορφή «ἐπιρροῆς» ποὺ ὀφείλεται σὲ μιὰν ὑπεροχὴ στὸν ἔρωτα, στὰ ἀθλήματα ἢ στὴ συζήτησι. Ὄταν μιὰ μεγάλη τράπεζα εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπιβάλλει σὲ ἄλλες τράπεζες μιὰ ρύθμιση τῶν δραστηριοτήτων τους στὴ βάση τῆς μονοπωλιακῆς ἐκμετάλλευσής τῆς ἀγορᾶς, ἡ δυνατότητα αὐτῆ δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ «αὐθεντία» παρὰ μόνον ἐὰν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐγκαθιδρύεται μιὰ σχέση ὑπακοῆς (Obödienzverhältnis): ἐφόσον δηλαδή ἡ διεύθυνση τῆς πρώτης τράπεζας μπορεῖ νὰ δίνει ἐντολὰς στὶς ἄλλες τράπεζες μὲ τὴν ἀξίωση καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γίνουν σεβαστὲς χάρις σ' αὐτὴ καὶ μόνον τὴν ιδιότητά τους, καὶ ἐφόσον μπορεῖ νὰ ἐλέγχει τὴν ἐφαρμογὴ τους. Φυσικὰ ἐδῶ, ὅπως καὶ παντοῦ, ἡ μετάβαση εἶναι βαθμιαία: ἀπὸ τὴν ἀπλή ὑποχρέωση ὡς τὴν ὑποδούλωση στὸ χρέος ὑπάρχουν διάφορες ἐνδιάμεσες βαθμίδες. Ἀκόμη καὶ ἡ θέση ἐνὸς «σαλονιοῦ» μπορεῖ νὰ ἀγγίζει τὰ ὅρια μιᾶς αὐταρχικῆς θέσης ἐξουσίας χωρὶς ὅστοςο νὰ ἀποτελεῖ κατανάγκη μιὰ μορφή «αὐθεντίας». Οἱ σαφεῖς διαχωρισμοὶ εἶναι συχνὰ ἀδύνατοι στὴν πραγματικὴ ζωὴ, αὐτὸ ὅμως καθιστᾷ τὴ σαφήνεια τῶν ἐννοιῶν ἀκόμη πιὸ ἀπαραίτητη.

3. Ἡ «νομιμότητα» μιᾶς αὐθεντίας πρέπει βέβαια νὰ ἀντιμετωπίζεται μόνον ὡς μιὰ δυνατότητα νὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι κατὰ βάση πραγματικὴ καὶ νὰ προκύψει ἡ ἀντίστοιχη πρακτικὴ συμπεριφορά. Γιατὶ δὲν ἰσχύει μὲ κανένα τρόπο ἡ πρόταση ὅτι κάθε περίπτωση συμμόρφωσης σὲ μιὰν αὐθεντία εἶναι πρῶτιστα (ἢ ἀπλῶς: πάντοτε) συνάρτηση αὐτῆς τῆς πίστεως [στὴ νομιμότητα]. Ἡ συμμόρφωση μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἕναν προσποιητὸ τρόπο συμπεριφορᾶς ὀρισμένων ἀτόμων ἢ καὶ ὁλόκληρων ομάδων γιὰ καθαρὰ καιροσκοπικοὺς λόγους, νὰ ἐφαρμόζεται πρακτικὰ ἀπὸ προσωπικὸ ὑλικὸ συμφέρον ἢ νὰ θεωρεῖται ὡς κάτι ἀναπόφευκτο ἀπὸ ἄτομα ἀδύναμα καὶ ἀπροστάτευτα.

Αὐτὲς ὅμως οἱ παρατηρήσεις δὲν εἶναι καθοριστικὲς γιὰ τὴν ταξινόμηση τῶν τύπων ἀϋθεντίας. Ἐκεῖνο, ἀπεναντίας, ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἀξίωση τῆς νομιμότητας νὰ θεωρεῖται, ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τῆς, κατὰ βάση «ἐγκυρη», νὰ ἐξασφαλίζει τὴ διατήρηση τῆς ἀϋθεντίας καὶ νὰ καθορίζει, μαζὶ μὲ ἄλλους παράγοντες, τὴν ἐπιλογή τῶν μέσων ποὺ χρησιμοποιεῖ. Ἐξάλλου, ὅπως συχνὰ συμβαίνει στὴν πρακτικὴ ζωὴ, μιὰ ἀϋθεντία μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη, ἀφενός, λόγω μιᾶς πασίδηλης κοινότητας συμφερόντων ἀνάμεσα στὸν ἀϋθέντη καὶ στὸ ἐκτελεστικὸ τοῦ ἐπιτελεῖο (σωματοφύλακες, πραιτωριανοί, «ἐρυθροὶ» ἢ «λευκοὶ» φρουροὶ) ἀπέναντι στοὺς ὑπηκόους καί, ἀφετέρου, λόγω τῆς ἀνίσχυρης θέσης τῶν τελευταίων, ὥστε νὰ ἔχει τὴν εὐχέρεια νὰ ἐγκαταλείψει τὴν ἴδια τὴν ἀξίωση γιὰ «νομιμότητα». Καὶ σ' αὐτὴν ὅμως τὴν περίπτωση, ὁ τρόπος νομιμοποίησης τῆς σχέσης ἀνάμεσα στὸν ἀϋθέντη καὶ στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ παρουσιάζει πολλὰ παραλλαγές, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο θεμελίωσης τῆς σχέσης ἀϋθεντίας μεταξύ τους, καὶ ἡ ποικιλία αὐτή, ὅπως θὰ δείξουμε παρακάτω, εἶναι ἰδιαίτερα καθοριστικὴ γιὰ τὴ δομὴ τῆς ἀϋθεντίας.

4. «Ὑπακοή» σημαίνει ὅτι ἡ δράση τοῦ ὑπακούοντος ὑποκειμένου ἀκολουθεῖ, στὶς βασικὲς τῆς γραμμές, μιὰ τέτοια πορεία ὥστε τὸ περιεχόμενο τῆς διαταγῆς νὰ φαίνεται πὼς ἔχει γίνει ἀξίωμα συμπεριφορᾶς πρὸς χάρη τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ μάλιστα ἀπλῶς καὶ μόνο πρὸς χάρη τῆς τυπικῆς ὑποχρέωσης, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ ἀτόμου σχετικὰ μὲ τὴν ἀξία ἢ τὴν ἀπαξία τῆς ἴδιας τῆς διαταγῆς.

5. Ἀπὸ καθαρὰ ψυχολογικὴ σκοπία, ἡ αἰτιακὴ ἀκολουθία μπορεῖ νὰ παρουσιάζει παραλλαγές, εἰδικότερα ἀνάμεσα στὴν «ὑποταγὴ» (Eingebung) καὶ τὴ «συμπάθεια» (Einfühlung). Ὡστόσο ἡ διάκριση αὐτὴ δὲν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν ἀναγκαῖα γιὰ τὴν τυπολογία τῆς ἀϋθεντίας.

6. Ἡ ἔκταση, στὴν ὁποία ἡ ἀϋθεντία ἐπηρεάζει τὶς κοινωνικὲς σχέσεις καὶ τὰ πολιτιστικὰ φαινόμενα, εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Γιὰ παράδειγμα, ἡ ἀϋθεντία ποὺ ἀσκεῖται στὸ σχολεῖο εἶναι αὐτὴ ποὺ καθορίζει τὴν «ὀρθόδοξη» μορφή τῆς προφορικῆς καὶ τῆς γραπτῆς γλώσσας. Οἱ ἐπίσημες γλώσσες ὀρισμένων πολιτικῶν αὐτόνομων ὁμάδων, δηλαδή τῆς ἡγεσίας τους, ἔγιναν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὀρθόδοξες μορφές προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου καί, συχνά, συνετέλεσαν στὴ δημιουργία χωριστῶν «ἔθνῶν» (λ.χ. στὸ σχηματισμὸ Ὀλλανδικοῦ κράτους χωριστοῦ ἀπὸ τὴ Γερμανία). Ἡ ἀϋθεντία ὅμως τῶν γονέων καὶ τοῦ σχολείου ἐπεκτείνεται πολὺ πέρα ἀπὸ τὸν καθορισμὸ παρόμοιων (φαινομενικὰ ἄλλωστε μόνο) τυπικῶν πολιτιστικῶν προτύπων ὡς τὴ διάπλαση τοῦ χαρακτήρα τῶν νέων καί, ἐπομένως, τῶν ἀνθρώπων γενικότερα.

7. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἡγέτης καὶ τὸ ἐκτελεστικὸ ἐπιτελεῖο ἑνὸς συνδέσμου ἐμφανίζονται συχνὰ ὡς «ὑπηρέτες» ἐκείνων, τοὺς ὁποίους «διαϋθεντεύουν», δὲν ἀναιρεῖ βέβαια οὔτε στὸ ἐλάχιστο τὸν αὐταρχικὸ χαρακτήρα τῆς σχέσης. Θὰ μᾶς δοθεῖ ἀργότερα ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναφερθοῦμε χωριστὰ στὰ πρα-

γματικά χαρακτηριστικά τῆς λεγόμενης «δημοκρατίας». Ὡστόσο σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς περιπτώσεις ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ πρέπει νὰ τοὺς ἐξασφαλίζεται ἓνα κάποιο ἐλάχιστον ἱκανότητας νὰ ἐκδίδουν διαταγές.

*Οἱ τρεῖς καθαροὶ τύποι νόμιμης αὐθεντίας*****

Ἐπάρχουν τρεῖς καθαροὶ τύποι νόμιμης αὐθεντίας. Ἡ ἰσχὺς τῆς ἀξίωσης τῆς γιὰ νομιμότητα μπορεῖ νὰ ἔχει:

1. *ὀρθολογικὸ* χαρακτήρα — νὰ στηρίζεται δηλαδή σὲ μιὰ πίστη στὴ νομιμότητα τῶν κανονιστικῶν διατάξεων καὶ τοῦ δικαιώματος ἐκείνων ποὺ κλήθηκαν νὰ ἀσκῆσουν αὐθεντία, διαμέσου αὐτῶν τῶν διατάξεων, νὰ ἐκδίδουν διαταγές (νόμιμη ἐξουσία)· ἢ

2. *παραδοσιακὸ* χαρακτήρα — νὰ στηρίζεται δηλαδή σὲ μιὰ κοινὴ πίστη (Alltagsglauben) στὴν ἱερότητα ὀρισμένων πανάρχαιων παραδόσεων καὶ στὴ νομιμότητα τῆς θέσης ἐκείνων ποὺ ἀσκοῦν αὐθεντία κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς παραδόσεις (παραδοσιακὴ ἐξουσία)· καὶ τέλος

3. *χαρισματικὸ* χαρακτήρα — νὰ στηρίζεται δηλαδή σὲ μιὰν ἀσυνήθιστη ἀφοσίωση στὴν ἱερότητα, τὸν ἥρωισμό ἢ τὸν ὑποδειγματικὸ χαρακτήρα ἑνὸς ἀτόμου καὶ τῶν κανονιστικῶν διατάξεων ποὺ αὐτὸ ἀποκάλυψε ἢ θέσπισε (χαρισματικὴ ἐξουσία).

Στὴν περίπτωσι τῆς νόμιμης (satzungsmässig) αὐθεντίας, ὀφείλεται ὑπακοὴ στὸ ἀπρόσωπο καθεστῶς ποὺ ἔχει ἐγκαθιδρυθεῖ μὲ νόμιμα μέσα καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀσκεῖ αὐθεντία κάτω ἀπ' αὐτό, δυνάμει τῆς τυπικῆς νομιμότητος τῶν διαταγῶν τοῦ καὶ μέσα στὰ πλαίσια ποὺ αὐτὲς ἰσχύουν. Στὴν περίπτωσι τῆς παραδοσιακῆς αὐθεντίας ὀφείλεται ὑπακοὴ στὸ πρόσωπο τοῦ αὐθέντη ποὺ κατέχει τὴν παραδοσιακὰ ἐπικυρωμένη αὐθεντία καὶ εἶναι δεμένος (μέσα στὸ πεδίο τῆς) μὲ τὴν παράδοσι· ἢ ὑποχρέωσι τῆς ὑπακοῆς στηρίζεται ὅμως ἐδῶ στὴν προσωπικὴ ἀφοσίωσι ποὺ ἐκδηλώνεται μέσα στὰ πλαίσια τῆς συνήθειας. Στὴν περίπτωσι τῆς χαρισματικῆς αὐθεντίας ὀφείλεται ὑπακοὴ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει χαρακτηριστεῖ χαρισματικὸς ἡγέτης δυνάμει προσωπικῆς ἐμπιστοσύνης στὴν ἀποκάλυψι, τὸν ἥρωισμό καὶ τὸν ὑποδειγματικὸ του χαρακτήρα, στὸ βαθμὸ ποὺ ἐμπίπτουν στὴν περιοχὴ ὅπου ἰσχύει ἢ πίστι στὸ χάρισμά του.

1. Ἡ χρησιμότητα αὐτῆς τῆς ταξινόμησις μπορεῖ νὰ ἀποδειχτεῖ μόνο ἀπὸ τὴ συμβολὴ τῆς στὴν προώθησι τῆς συστηματικῆς ἀνάλυσις. Ἡ ἔννοια τοῦ «χαρίσματος» προέρχεται ἀπὸ τὴν πρωτοχριστιανικὴ ὀρολογία. Γιὰ τὴ χριστιανικὴ καθολικὴ ἐκκλησία, ὁ Rudolf Sohm ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ, στὸ ἔργο του *Kirchenrecht*, διασαφήνισε τὴν οὐσία αὐτῆς τῆς ἔννοιας, ἐνῶ ἄλλοι (λ.χ. ὁ Hollin στὸ *Enthusiasmus und Bussgewalt*) ἐπεσήμαναν ὀρισμέ-

****Ὁ ὑπότιτλος τοῦτος δὲν βρίσκεται στὸ πρωτότυπο. Προστίθεται γιὰ νὰ διευκολύνει τὴν ἀνάγνωσι.

νες σημαντικές της συνέπειες. Έπομένως ή έννοια δέν αντιπροσωπεύει τίποτε τὸ καινούριο.

2. Τὸ γεγονός ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ιδεώδεις τύπους, στοὺς ὁποίους θὰ ἀναφερθοῦμε διεξοδικότερα παρακάτω, δέν ἀπαντᾶται συχνὰ στὴν ἱστορία στὴν καθαρὴ του μορφή δέν ἔχει βέβαια λόγο νὰ ἀποτρέψει — οὔτε σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση — ὅπως καὶ σὲ καμία ἄλλη — τὴν προσπάθεια νὰ καθοριστοῦν ἐννοιολογικὰ μὲ τὸ σαφέστερο δυνατὸ τρόπο. Σὲ ἄλλο κεφάλαιο (παρ. 11 κ.έ.) θὰ ἐξετάσουμε τὸ μετασχηματισμὸ τοῦ καθαροῦ «χάρισματος» μέσα ἀπ' τὴ διαδικασία τῆς «ρουτινοποίησης» (*Veralltäglicdung*) καί, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ ἐνισχυθεῖ σημαντικὰ ἡ σύνδεση αὐτῆς τῆς ἐννοιας μὲ τὶς ἐμπειρικὲς μορφές αὐθεντίας. Ὡστόσο, ἀκόμη καὶ κάτω ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὅρους, ἰσχύει γιὰ κάθε ἐμπειρικὴ ἱστορικὴ ἔκφανση τῆς αὐθεντίας ἡ διαπίστωση ὅτι δέν ἀποτελεῖ πάντοτε ἓνα «ἀνοιχτὸ βιβλίον». Σὲ σύγκριση ὅμως μὲ τὴν ἐμπειρικὴ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἡ κοινωνιολογικὴ τυπολογία παρουσιάζει ἓνα πλεονέκτημα ποὺ ὁποσδήποτε δέν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται: ὅτι, δηλαδή, στὴν ἐπιμέρους περίπτωση μιᾶς συγκεκριμένης μορφῆς αὐθεντίας εἶναι σὲ θέση νὰ καθορίσει τί συνιστᾶ ἢ προσεγγίζει ὀρισμένους τύπους, ὅπως εἶναι τὸ «χάρισμα», τὸ «κληρονομικὸ χάρισμα», τὸ «ὑπηρεσιακὸ χάρισμα», ἢ «πατριαρχία» (παρ. 7), ἢ «γραφειοκρατία» (παρ. 4), ἢ «κοινωνικὴ θέση» κτλ. καί, κατὰ συνέπεια, μπορεῖ νὰ ἐργαστεῖ μὲ σχετικὰ μονοσήμαντες ἐννοίες. Ὅποσδήποτε ὅμως ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα στὸ σύνολό της μπορεῖ νὰ χωρέσει στὸ ἐννοιολογικὸ σχῆμα, ποὺ θὰ ἀναπτυχθεῖ παρακάτω, εἶναι, ὅσο τίποτε ἄλλο, ξένη πρὸς τὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα.

Σημειώσεις

1. Ἐτυμολογικὰ μὲ τὸν ὄρο *Herrschaft* συμφωνεῖ περισσότερο ἡ ἐλληνικὴ ἀπόδοση *κυριαρχία* (*Herr*: κύριος, *herrschen*: ἄρχω, *κυριαρχῶ*). Προτίμησα ὡστόσο τὸν ὄρο *αὐθεντία* ποὺ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴν ἀγγλικὴ ἀπόδοση *authority* (καὶ *imperative control*, βλ. *The Theory of Social and Economic Organization*, Free Press, Illinois, 1947, μετ. A. M. Henderson καὶ Talcott Parsons) καὶ στὴ λέξη *domination* ποὺ προτείνει ὁ Raymond Aron, γιὰ νὰ διαφυλαχτεῖ ἡ ὀρολογικὴ ὁμοιογένεια τῶν κειμένων ποὺ μεταφράζονται ἐδῶ. Ἐξάλλου μποροῦμε νὰ χρησιμοποιήσουμε ὡς συνώνυμο τοῦ κύριος τό: *αὐθέντης*, *ἀφέντης* καὶ νὰ ἀποδώσουμε τὸ ρῆμα *herrschen* (*über*) ὡς *διαυθεντεύω*, *διαφεντεύω*. Λιγότερο δόκιμες εἶναι οἱ ἐκφράσεις *ἀσκῶ αὐθεντία*, *ἄσκηση αὐθεντίας* ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ ἀποδώσουν τὶς ἀντίστοιχες γερμανικὲς: *Herrschaft über*, *Ausübung einer Herrschaft* [ΣτΜ].

2. Ὁ ὄρος *Verband* ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Β. Φίλια ὡς *σύνδεσμος* ποὺ εἶναι

ή ακριβής μετάφραση τῆς λέξης (*verbinden*: συνδέω) μολονότι στὴ γλώσσα μας ἔχει συνήθως διαφορετικὴ φόρτιση (βλ. Φίλια Β., *Μὰξ Βέμπερ, Συστηματικὴ κοινωνιολογία καὶ μεθοδολογία* [Μιά εἰσαγωγὴ στὸ ἔργο του], Νέα Σύνορα, 1976). Οἱ Α. Μ. Henderson καὶ Talcott Parsons ἔχουν τὴν εὐχέρεια νὰ τὸν ἀποδώσουν ὡς *corporate group* (ὀ.π.) [ΣτΜ].

3. Σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα, βλ. παρακάτω, Κεφ. 3.

4. Βλ. Κεφ. 1, παρ. 16.

5. Ἐνα «διοικητικὸ ἐπιτελεῖο». Βλ. Κεφ. 1, παρ. 12.

6. *Wertrational* εἶναι τὰ κίνητρα, οἱ διαταγές ἢ οἱ πράξεις ποὺ ἔχουν ὀρθολογικὸ χαρακτήρα ὡς πρὸς τὴν ἀξία, καθορίζονται δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πίστη σὲ μιὰν ἀξία. Προτίμησα τὴν περιφραστικὴ ἀπόδοση ἀπὸ τὸ δύσχρηστο ὄρο *λογικοαξιολογικός* ποὺ προτείνει ὁ Β. Φίλιας (ὀ.π.). Στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα τὸ ἐπίθετο αὐτὸ ἔχει ἀποδοθεῖ ὡς *value rational* (βλ. *A dictionary of Sociology*, ed. G. D. Mitchell, Routledge and Kegan Paul) ἢ ἀπλῶς *ideal* (*The Theory of Social Economic Organization*, ὀ.π.) [ΣτΜ].

7. Ὀρθολογικὰ ὡς πρὸς τὸ σκοπὸ (*zweckrational*) εἶναι τὰ κίνητρα ποὺ καθορίζονται ἀπὸ κάποιο συμφέρον. Οἱ Α. Μ. Henderson καὶ Talcott Parsons, (ὀ.π.) χρησιμοποιοῦν τὴν περιφραστικὴ ἔκφραση *calculations of advantage*, ἐνῶ ἄλλοι (βλ. *A dictionary... ὀ.π.*) ὀνομάζουν αὐτὰ τὰ κίνητρα *purposively rational*. Ὁ Β. Φίλιας (ὀ.π.) εἰσάγει τὸν ὄρο *λογικοσκοπιμοθηρικός* [ΣτΜ].